

Tor Nørretranders

Den manglende magelighed

Intelligente mennesker keder sig altid. Det er derfor, at de er blevet intelligente: de keder sig; en hvilken som helst beskæftigelse bliver på et eller andet tidspunkt trivial og rutinemæssig, gentagelsespræget og forudsigelig. Oplevelsesløs, altså kedelig.

Heraf udspringer intelligensen, ønsket om at gøre det lettere, mere elegant, mere sexet, om man vil. Det gælder de daglige gøremål i det praktiske, såvel som mere grandiose anlagte intellektuelle øvelser. På et eller andet tidspunkt bliver det for kedeligt at minde sig selv om alt det, man ved om et eller andet, så man tegner et kort inde i hovedet, et kort over det terræn, hvis enkeltheder, man herefter ikke behøver at huske.

Man renser ud, finder ordknappe, men dog dybe formuleringer, der i ét eneste fyndord sammenfatter måneders chokerende udvikling i Østeuropa eller års eksistentielle kriser eller myriader af mediefænomener bestemt af markedsføring.

Man er doven, så man er tvunget til at forenkles den enorme fænomenologi til en teoretisk model. Modellen duer kun til noget, hvis den er snedigt udtænkt, så den får det meste af det vigtige med fra fænomenologien. Derfor kræver det intelligens at udvikle modeller. Derfor er det naturlige svar på problemet magelighed netop fænomenet intelligens: dette må kunne gøres/siges enklere.

Problemet for dansk filosofi er mangelen på magelighed. Der er alt for meget surt slid og permittengrynethed i dansk filosofi; alt for meget scholarship, alt for lidt tilbagelænet uopsættelighed: Hvad ville det virkelig gøre godt at få styr på? Hvor er der virkelig vigtige vanskeligheder, som vi kunne sammenfatte så enkelt, at selv de mest dovne af os gider sætte os ind i tankegangen?

Dansk filosofi er alt for meget fagfilosofi, alt for meget omhyggelig registrering og diskuterer af håndværksmæssige detaljer, alt for lidt uopsættelighed.

Spiller dansk filosofi en rolle for den danske debat? Ikke nok, ikke som filosofi.

Mange danske filosoffer spiller en rolle. Fra Løgstrup over Villy Sørensen til ... øh - problemet er, at der er masser af filosoffer, der ytrer sig og indgår i debatten om bioetik, etiske regnskaber og fremmedgørende teknologi. Men er det da som filosoffer eller er det som debattører, der hverken er mere eller mindre tankeklare i hovedet end de andre?

Eller med andre ord: Rydder filosofferne op i debatterne, lægger nye snit og ud-sætter sig for andres hån, fordi de ikke tager de gamle snit alvorligt? Eller har de glemt mageligheden, så de bare tror sig glade ved at deltage i den almindelige fænomenologiske argumenteren, hvor standpunktet er vigtigere end argumenterne?

Det er selvfølgelig umanerlige krav, der stilles her: At filosofferne med civil courage og uden persons anseelse skal kaste sig ud i tidens store spørgsmål med den klarhjernede formulering og den klarhedssøgende upartiskhed som eneste pejlemærker.

Men det er nu engang det, vi har filosofferne til: at sige det, alle tænker (eller prøver at tænke), men ingen endnu har sagt.

Derfor er kravet til filosofernes magelighed et kategorisk krav: I skal hæge om håndværk og kildehenvisninger, ja, men lige så lidt som murerens mørtelfremstilling interesserer os, når vi første gang ser et smukt udført hus, lige så lidt kan filosofernes håndværk interessere os andre. Vi forventer selvfølgelig at filosoffer er omhyggelige og påpasselige med tekstanalyser og begrebsdefinitioner, men mest af alt håber vi på, at filosofferne har noget at sige. Noget uopsætteligt.

Som landet ligger nu, har man mest indtryk af, at filosofferne kun langsomt er ved at opdage, at filosofi er blevet en af tidens mest centrale aktiviteter, som spredes ud i mange befolkningsgrupper, hvor den udføres med stor iver og megen spildt tid, fordi f.eks. debatten om helhedstænkning og holisme aldeles savner det kompetente indspil fra erkendelsesteorien, der kunne reflektere de helt principielle vanskeligheder, selve forestillingen om tænkning i helheder må rejse, når subjektets rolle i helheden skal defineres.

Men her er filosofferne alt for tavse og alt for umagelige: Tænk, hvad det kunne spare os allesammen af tid, hvis der blev ryddet nysgerrigt op i dén jungle.

Den mest dovne filosof, jeg kender, hedder Peter Zinkernagel. Han har gjort én stor opdagelse, som han insisterer på er så enkel, at den kan bruges i alle mulige sammenhænge. Opdagelsen angår det forhold, at vi ikke i og med sproget kan spørge, om der findes en verden uden for sproget; selve sprogets struktur forudsætter eksistensen af en sådan verden, så hvis vi i sproget siger, at der ikke er andet til, end selve dette sprog, så modsiger vi sproget og dermed det, vi selv siger.

Derfor, siger Zinkernagel, er en stribe store filosofiske problemer løst med denne ene pointe: Omverdensproblemet, for eksempel, løses, fordi påstanden om, at der ikke er nogen omverden, umiddelbart dementerer sig selv: ikke fordi, der nødvendigvis *er* en omverden, men fordi denne omverden ikke kan *siges* at være fraværende.

Det karakteristiske ved Zinkernagels person er så, at han med en hysterisk vedholdenhed og monoman insisteren har gentaget denne opdagelse, lige siden han gjorde denne tilbage i 1950'erne.

Andre er blevet trætte af hans gentagelser og hans insisteren på, at man umuligt kan modsige *ham* uden derved at modsige sig selv.

Zinkernagel fik ingen stillinger, han fik arbejdsløshed, trods en internationalt bemærkelsesværdig og bemærket indsats.

Min private fornemmelse er, at Zinkernagels elektriske insisteren og rent ud uhøflige argumentatoriske utålmodighed, har fået mange til at lede efter en anledning til at rense det danske filosofiske miljø for så engageret en sjæl som Zinkernagel.

Men opfører han sig netop ikke som en filosof bør: Manden har opdaget, at en pæn del af de gåder, vi andre går og bekymrer os om, kan besvares og sammenfattes i én eneste indsigt, der godt nok er vanskeligt fattelig første gang, men til gengæld ordner hele skidtet i ét greb. Og så er manden dybt utålmodig: *Kan* I da ikke fatte det, hundehoveder: Så enkelt er det, så magelig kan man være, når man først har fattet det.

Dét er den dovenskab, dansk filosofi savner. Den dovenskab, der insisterer på at tingene skal siges klart, hvorefter det er en moralsk forbrydelse ikke at benytte sig af den korteste, klareste og mest magelige formulering. Jagten på dén (eller rettere: dem) er så til gengæld et så livslangt projekt, at intelligente mennesker ikke behøver at kede sig.